

Szegedkörnyéki táncgyományok

Szeged környékén élő táncgyományok gyűjtése nem rég indult meg, de máris meglehetősen mozgás anyaggal rendelkezünk.

Igy Sándorfalva négy, és Szatymaz két csárdászváltozatával. Természetesen csárdás alatt nem a városi kettőt jobbra, kettőt balra mozgást kell érteni, hanem az ott élő magyar parasztság lelki világára jellemző mozgásmódokat. Csárdásuk változatos és versengésre hajló. A magyarságukra jellemző mozgásmódok megtalálhatók bennük: méltóságteljes szálegyenes tartású, talajütögető-dobogó mozgások; a lendületes sarkaló mozgások; a finom és gyors lábmunkát követelő bokázó mozgások és a férfiügyességre, erőre jellemző végtagokat ütögető mozgások. További páros táncok: a vidám és gyors menetű tápéi „döbögős” és a kemény mozgású „horgosi páros”.

Férfitáncokat is találtunk: Szeged-alsóvárosi és horgosi legénytáncokat, és a tápéi üvegtáncot.

A környék cigányai is táncolnak. A Tisza-Maros vidéki cigánytáncokra még nem gyakorolt hatást a városi műtánc (pl.: toborzó); mozgásaik még teljesen eredetiek, az ő erejüket, szellemüket, életkedvüket kifejezők. Erőtől és akarattól duzzadó táncaik: a két változatban előforduló „cigány verbunk” (az I. változatot alább ismertetem) és a „mennyegezői leány körtánc”.

A gyűjtés tovább folyik. A beérkezett jelentések alapján kanász, rezgős csárdás, lippentős, verbunk, csúfolódó táncok várnak lejegyzésre.

* * *

Cigány verbunk, Tisza-Maros vidéke.

I. változat.

1—16 ütem: V/7 mozgással betáncolnak és kört alakítanak.
A körben arccal befelé állnak.

1— 8 ütem: V/9 mozgás.

9—16 ütem: B/4 mozgás.

1— 8 ütem: V/5 mozgás.

9—16 ütem: B/5 mozgás.

1— 8 ütem: V/6 mozgás.

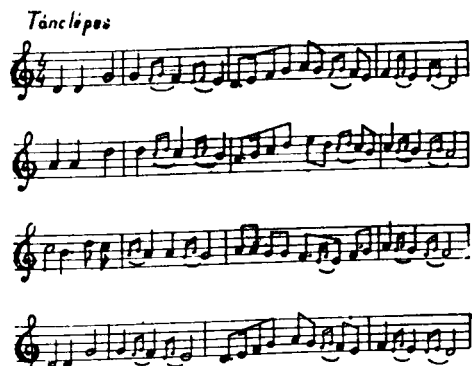
9—16 ütem: V/8 mozgás.

A tánc tetszés szerint ismétlődhet. Ismétléskor a V/7 mozgással betáncolás helyett a körben haladnak.

Táncolták: Tisza-Maros vidéki teknőfaragó vándorcigányok Sándorfalva határában 1948. júl. 11-én.

Táncosok öltözéke: sötét színű nadrág, többnyire fehér ing, kalap és mellény, mezítláb.

Zenéje:

Játszotta: Virág Antal tiszamarosvidéki vándorcigány 54 éves korában klarinéton ugyanott, ugyanakkor.

Táncot és zenéjét lejegyezte: Keresztes Imre.

Mozgásgyűjtemény.

Jelmagyarázat: B = bokázó mozgások.

V = Végtagokat ütögető mozgások.

B/4 mozgás: Jobb lábbal kilépünk oldalt, úgyhogy a lábfej iránya oldalt jobbra legyen, majd a jobblábról dobbantva felugrunk a levegőbe, hol a lábunkat balfelé, fejünket jobbfelé vize, tehát a testünkben képzelt vízszintes tengely körül kissé elfordulva, bokánkat összeütjük. Folytatólag a jobb lábba lessünk úgy, hogy a lábfej iránya a kiindulás irányát véve alapul jobbra hátra legyen; a balláb oldalt nyújtva még a levegőben van. Folytatólag a balláb lelép a jobblábtól, oldalt, a ballábfej iránya: kiindulási irányt véve alapul: hátra. Folytatólag a jobb láb a bal mellé zár. Az eddig leírt mozgással, tehát egy fél fordulatot végzünk jobbról balra irányban.

Időtartam: a jobb láb kilépés, a levegőben való bokázó együttesen negyed; jobblábra esés negyed; balláb lelépés negyed; jobb láb zárása megint negyed értékű.

Hangjegyekben kifejezve: • | • | • | • |

Testtartás: előre dült test, kezek szabadon, lábak lazán. A mozgás lágy.

B/5 mozgás: Kissé behajlított jobblábra ugrunk, míg a balt kissé behajlítva hátra felrántjuk. Folytatólag ráugrunk a ballábra, míg most a jobb lábat rántjuk föl kissé behajlítva. Folytatólag ismét a jobb lábba ugrunk, míg a bal az előbbi helyén marad lábhegyen jobbfelé kissé elfordítva. Folytatólag kitartunk. Az eddig leírt mozgásnál minden jobb illetve balláb kilépés a lábfej fokozatos jobbra fordításával jár. Így a mozgással egy egész fordulatot végzünk saját tengelyünk körül jobbról balra irányban.

Folytatólag jobb lábhegyen kicsit ugrunk balra, míg a balláb ki-

leng és bokát üt a jobblábhöz. Folytatólag ismét a jobb lábon ugrunk oldalt, míg a bal kileng és bokát üt. Folytatólag a jobb lábon ugrunk oldalt, a bal kileng és bokát üt. Folytatólag az egymásmellé zárt lábhegyek helyzetét kitarjtjuk.

Folytatólag az egész mozgássorozatot előlről végezzük, de ellenkező irányban, ellenkező végtagokkal.

Időtartam: A jobb-, bal-, jobb lábra való ugrás és a kitarjtás egyenkint negyed, a három bokáütés és a kitarjtás egyenkint szintén negyed értékű.

Hangjegyekben kifejezve: .| .| .| .| .| .| .| .|

Testtartás: A forgásnál előre dőlt, betört törzs; a bokázásnál egyenes, feszes törzs. Kezek a forgásnál szabadon, bokázásnál hátul csuklófogásban. Lábak a forgásnál behajlítva, bokázásnál nyújtva.

V/5 mozgás: Ballábon jobbra oldalt kicsit ugrunk úgy, hogy a balláb kissé behajlik, miközben a jobblábat térdből behajlítva hátra felrántjuk és jobbkézszel a külső bokát megütjük. Folytatólag ballábon ismét oldalt jobbra kicsit ugrunk, balláb most majdnem nyújtott, miközben a jobblábat nyújtva lehelyezzük sarokra a ballábtól jobbra előre irányban. Folytatólag: ballábon jobbra oldalt kicsit ugrunk, úgy, hogy a balláb kissé behajlik, miközben a jobblábat térdből behajlítva hátra felrántjuk és jobbkézszel külső bokát megütjük. Folytatólag a ballábon jobbra oldalt kicsit ugrunk, a balláb most majdnem nyújtott, miközben a jobblábat nyújtva lehelyezzük sarokra a ballábtól jobbra előre irányban. Folytatólag a kissé behajlított ballábra helyben kicsit ugrunk úgy, hogy a lábfej iránya balra előre legyen, míg jobblábat térdből behajlítva hátra felrántjuk. Folytatólag a ballábon helyben kicsit ugrunk, a lábfej irányba jobb előre lesz, miközben a jobbláb előre rugnyújtva, leszorított lábfejjel. Folytatólag a ballábon kicsit ugrunk, míg a jobblábat mellé zárjuk, lábak nyújtva, lábfejek iránya előre. Folytatólag kitarjtunk.

Folytatólag a mozgást ellenkező irányában, ellenkező végtagokkal végezzük.

Időtartam: Az ugrások egyenkint negyed, a kitarjtás szintén negyed értékű.

Hangjegyekben kifejezve: .| .| .| .| .| .| .| .|

Testtartás: Egyenes törzs. Kezek szabadon. Lábjárás kemény, különösen a sarkalásnál és a kirugásnál.

V/6 mozgás: Páros lábhegyen kettőt ugrunk. Folytatólag a ballábra ugrunk, míg a jobblábat behajlítva hátra felrántjuk s a külső bokát megütjük jobb kezünkkel, majd közvetlen az ütés után a jobblábat előre rugjuk kissé behajlítva, leszorított lábfejjel. Folytatólag kitarjtunk. Folytatólag a ballábon kicsit ugrunk, míg az előllévő jobbláb alsó lábszárát a balkézszel megütjük. Folytatólag a ballábon kicsit ugrunk, míg az előllévő jobbláb alsó lábszárát a jobbkézszel megütjük. Folytatólag a ballábon kicsit ugrunk, míg a jobblábat lezárjuk. Folytatólag kitarjtunk.

Folytatólag a mozgás ellenkező irányban, ellenkező végtagokkal.

Időtartam: Minden ugrás, minden kitarjtás egyenkint negyed értékű.

Hangjegyekben kifejezve: .| .| .| .| .| .| .| .|

Testtartás: Egyenes törzs, kezek szabadon. Az ütéseket nagy mozdulatokkal végezzük. Lábak keményen mozognak.

V/7 mozgás: Jobb sarkunkkal jobbra előre irányban talajt fogunk. Folytatólag jobblábunkat kissé behajlítva sarokról talpra dobantjuk, míg a ballábat behajlítva előre felrántjuk és a jobbkézzel megütjük annak belső lábszárát. Folytatólag jobblábon kicsit ugrunk, míg a bal lábat lezárjuk és felemelkedünk lábhegyre. Folytatólag kitartunk.

Folytatólag a mozgás ellenkező irányban, ellenkező végtagokkal.

Időtartam: A sarokra lépés negyed, a ledobbantás negyed, a lezárás negyed, a kitartás negyed értékű.

Hangjegyekben kifejezve: . | . | . | . |

Testtartás: Feszés egyenes törzs, lábak keményen, kezek szabadon mozognak.

V/8 mozgás: Helyben páros lábon dobantunk úgy, hogy a lábak közti távolság 20—30 cm. legyen, a lábhegyek iránya balra előre, a lábak jól be vannak hajlítva. Folytatólag ismét rádobantunk páros lábunk talpára úgy, hogy a lábhegyek irányát megváltoztatjuk jobbra előre. Folytatólag ismét páros lábra dobantunk úgy, hogy a lábhegyek iránya balra előre lesz. Folytatólag kitartunk, lábak maradnak jól behajlítva. Folytatólag jobblábon kicsit ugrunk, míg a bal lábat behajlítva előre felrántjuk és jobbkézzel annak belső bokáját megütjük. Folytatólag bal lábunkra ugrunk, míg jobblábunkat rántjuk fel behajlítva előre, s megütjük annak belső bokáját balkézzel. Folytatólag ballábon kicsit ugrunk, míg a jobblábat mellé zárjuk, s tenyerünket összeütjük. Folytatólag kitartunk.

Folytatólag a mozgás ellenkező irányban, ellenkező végtagokkal.

Időtartam: a páros és nem páros lábon való ugrások, kitartások egyenként negyed értékűek.

Hangjegyekben kifejezve: . | . | . | . | . | . | . |

Testtartás: Törzs kissé előredült. Kezek szabadon, lábak páros ugráskor jól behajlítva. A dobantásoknál váll és csípő mozgás is van.

V/9 mozgás: Jobblábunkon helyben felugrunk s az ugrás pillanatában a nyújtott ballábunkkal kis kört írunk le balról jobbra, mikor a jobbláb lábhegyével talajt fog, balláb már a kört befejezve bokát üt a jobblábhöz. Folytatólag kitartunk lábhegyen állva. Folytatólag ballábon ugrunk helyben, míg a jobbláb írja le a kört jobbról balra és bokát üt. Folytatólag lábhegyen állva kitartunk. Folytatólag jobblábon kicsit ugrunk, miközben a bal felemelkedik behajlítva előre; a balláb felemelkedéskor tapsolunk, s a bal majd a jobbkezünkkel megütjük a bal combot. Folytatólag jobblábon kicsit ugrunk, míg a jobb kéz az elől lévő bal láb alsó lábszárát belül megüti. Folytatólag jobb lábon kicsit ugrunk, a ballábat a jobb mellé zárjuk, miközben tenyerünket összeütjük. Folytatólag kitartunk. Folytatólag páros lábhegyre ugrunk úgy, hogy a lábhegyek iránya balra előre legyen. Folytatólag kitartunk. Folytatólag páros lábhegyre ugrunk, hogy a lábhegyek iránya jobbra előre legyen. Folytatólag kitartunk.

Folytatólag jobblábról feldobjuk magunkat a levegőbe, hol bokázzunk, behajlított jobblábra lecsúnik, lábhegyének iránya jobbra előre. Folytatólag az eddigi levegőben lévő ballábra előre irányban letop-

pantunk. Folytatólag a jobblábat a bal mellé zárjuk. Folytatólag kitarunk.

Folytatólag a mozgás ellenkező irányban, ellenkező végtagokkal. Időtartam: Minden ugrás: minden kitarítás egyenkint negyed értékű.

Hangjegyekben kifejezve: . | . | . | . | . | . | . | . | . | . | . | . | . | . | . | .

Testtartás: Egyenes törzs, karok szabadon, lábak a lábhegyen álláskor feszesen nyújtva, máskor lazán hajlítva.

Végül néhány szót a verbunkról:

Régen verbuválással szedték a katonákat. A verbuváló katonák a katonaélet gyönyörűségeit, lehetőségeit csillogtatták az őket néző legények előtt. Tárcuk egységes, szellemű fegyelmezett, de él benne a mulatozási hajlam is. A verbuválás megszűnése után a táncforma tovább is élt és tág fejlődésnek adott helvet.

A verbunk, mint neve is mutatja, idegen eredetű. Alakzatát, felépítését tekintve sem mondható eredeti magyar néphagyománynak. A magyar lélek azonban már a verbuválások idejében gyökeresen átalakította az idegen mozgásokat magyarrá, saját lelkületének megfelelően s így a legnagyobb értéket jelenti számukra. Elsősorban azért, mert általa a magyarság akarata és ereje, harci szelleme, jellemző férfias kiválóságai teljes mértékben megnyilatkozhatnak. *Keresztes Imre*

LES TRADITIONS DE DANSE AUX ENVIRONS DE SZEGED.

Imre Keresztes.

Il n'y a pas longtemps que l'organisation de collectionner des danses populaires vivantes aux environs de Szeged a commencé et déjà nous en possédons un matériel considérable.

Ainsi nous avons de Sándorfalva quatre et de Szatymaz deux livresses formes de „csárdás“. Naturellement ici le mot „csárdás“ ne veut pas désigner la manière dont on danse habituellement cette ancienne danse hongroise aujourd'hui dans les villes, mais une autre manière qui reflète aussi des traces caractéristique du psychisme des paysans hongrois. Leur danse est variée et elle a un penchant pour rivaliser. Nous y voyons tous les mouvements qui sont caractéristiques chez les paysans hongrois: les mouvements pleins de dignité, exécutés en se tenant tout droit et frappant la terre du pied; des mouvements dynamiques où le talon joue le rôle principal; puis des mouvements d'entrechat qui exigent un travail rapide et fin des pieds et enfin des mouvements qu'on exécute en frappant les membres et qui sont les mouvements caractéristiques de l'habileté et de la force virile. Il y a aussi des danses qu'on fait par couples, le gai et rapide „frappeur“ de Tápé et le vigoureux et solide „couple de Horgos“.

Nous avons trouvé des danses d'homme aussi: la danse de jeunes gens de Szeged-Alsóváros et de Horgos et la „danse de bouteille“ de Tápé.

Les Tziganes des environs dansent aussi. Les danses tziganes de la contrée Tisza-Maros ne montrent encore aucune influence des danses artificielles de la ville (p. e. „toborzó“-danse des recrues), leurs mouvements sont encore tout à fait primitifs et expriment fidèlement leur force, leur esprit et leur joie de vivre. Deux de leurs danses pleines de force et de volonté sont: „danse des recrues tziganes“ en deux diverses formes (dont je décris la première) et „la danse en rond des jeunes filles à l'occasion d'une noce.“

Le collectionnement va bon train et il y a déjà plusieurs danses qui attendent à être décrites.